

KULTURNI DOGAĐAJ 2009.

Spektakl za kraj

Godina koju ispraćamo u ekonomskom smislu bila je godina velike krize, krize koja još uvijek traje i koja će se, usprkos optimističnim prognozama, neminovno nastaviti i u sljedećih dvanaest mjeseci. Njezine su se posljedice, sasvim očekivano, odrazile i na kulturu. Smanjeni su proračuni kulturnih institucija, reduciran broj projekata, na kulturnim zbivanjima publike ima manje. Time se potvrdila misao da kultura najprije stradava kada se poljuljaju inače stabilne financijske konstrukcije društva. Pa ipak, svodenje bilance koje se tradicionalno radi na kraju godine pokazuje kako kulturni život ima neku svoju logiku. U tom smislu 2009. bila je neočekivano bogata.

Bila je to godina u kojoj su mnogobrojni glazbeni, kazališni, književni, likovni i uopće kulturni događaji obilježili Zagreb i Hrvatsku na karti Europe. Naravno, dio projekata koji je završen upravo u ovoj godini započeo je još ranije pa je donekle i stvar sreće što je njihovo dovršenje palo upravo u ovu, kriznu godinu, koje tako može stvoriti iskrivljenu sliku. Svejedno, to nije jedini razlog uspješnoj godini jer su uzroci bogatstva dublji od pukoga privida. Djelatnike u kulturi, naime, nerijetko pokreće nešto više od običnog materijalnog interesa pa je taj nevini entuzijazam bar donekle uzrok da je kulturna 2009. ostala djelomično neokrnjena gospodarskom krizom. Neke istaknute hrvatske kulturnjake pitali smo koje bi događaje izdvojili u tom bogatstvu, a evo što su oni rekli.

REDAKCIJA

Ivan Aralica, književnik

Otvaranje Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu događaj je koji prelazi i godinu i desetljeće. To je događaj stoljeća. *Majstori europske glazbe* Viktora Žmegača također su od iznimne važnosti za kulturu uopće, kako za književnost, tako i za glazbu. A svakako je izniman događaj i retrospektivna izložba Alfreda Pala u Muzeju za umjetnost i obrt.

Tomica Bajić, pjesnik i prevoditelj

Bez obzira što je izložba *Tiha pobuna – najveći majstori njemačkoga ekspresionizma* u Klovičevim dvorima otvorena u 2008. budući da se radi o velikom događaju, koji je trajao i početkom 2009. za mene je ona kulturni događaj i ove godine.

Od ostalih bih izdvojio predstavu *Svaki pas ima svoj dan* u kazalištu Trešnjava, priču o psima i njihovim snima, djelomično i zato što naš pas Luna u predstavi ima glavnu pseću ulogu te koncert U2-a na Maksimirskom stadionu.

Relja Bašić, glumac

Izravan prijenos opere iz Metropolitana koji je omogućila Koncertna dvorana Lisinski bila je senzacionalna prilika da se na visokoj razini prati što se događa u svijetu. Sama ta mogućnost i oduševljenje s kojim je publika to prihvatila aplauz su novom vodstvu Lisinskoga. Otvaranjem Muzeja suvremene umjetnosti Zagreb je konačno dobio prostor koji odgovara sadržaju i onomu što muzej posjeduje te će biti kadar modernom prezentacijom pratiti događanja u suvremenoj umjetnosti. Otvaranjem toga muzeja napokon je riješen dugogodišnji manjak.

Program Kina Europa ispunio je dobru kinematografsku dvoranu kvalitetnim programom. To je jedan od najljepših i najboljih kinematografa u središtu Zagreba, po prostoru, veličini i tehničkoj opremljenosti. Zagrebačkim filmskim festivalom Kino Europa konačno oživljava dvoranu koja će sigurno saživjeti s potrebama građana, jer je uz program uvijek bitna i lokacija, a centralna lokacija ovoga kina upravo je sretna.

Damir Boras, dekan Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Studentska blokada nastave Filozofskog fakulteta u Zagrebu u travnju ove godine. Iako još uvijek po-

stoje prijevori o tome je li takva metoda prihvatljiva, ona je tijekom barem dva tjedna svrnula pogled

PLAKAT ALFREDA PALA

svokolike javnosti (ne samo Hrvatske) na problem financiranja visokoga školstva i općenito obrazovanja u Hrvatskoj, u kojoj se za visoko školstvo, unatoč mnogim političkim obećanjima, izdvaja manje od 0,8 posto bruto društvenog proizvoda, čime Hrvatska znatno zaostaje za Europom. Osvijestivši taj problem u zemlji u kojoj se stalno govori o izvrsnosti, a mediji uporno promiču efemerne događaje i osobe, to je doista bila velika promjena.

Otvaranje Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu sigurno je jedan od triju najvažnijih događaja u Hrvatskoj, jer će ostati kao trajno kulturno dobro, u zemlji koja bi trebala još više ulagati u kulturu. Takvi pothvati, a ovaj je usporediv i s izgradnjom nove zgrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice u prethodnom desetljeću, ili izgradnjom zgrade Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu prije više od sto godina, ostavljaju trajan trag i svjedoče da Hrvatska jest i da je uvijek bila dio (kulturne) Europe.

Izlazak iz tiska posljednjega, jedanaestog sveska *Hrvatske (opće) enciklopedije* u izdanju Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža u Zagrebu. Postojanje cjelovitog izdanja nacionalne enciklopedije (pa imala ona i dometak *opća*) važno je dostignuće svakog naroda, stoga i hrvatskog. Doprinos jedanaestogodišnjega pothvata (1999–2009), koji i po kvaliteti i po dinamici izlaženja zadovoljava sve svjetske standarde, doseg je desetljeća u hrvatskoj leksikografiji te posljedično i jedan od triju najvažnijih hrvatskih kulturnih događaja, koji bi morao dati poticaj za stvaranje i izdavanje (ali i financiranje) nove i još modernije *Hrvatske nacionalne enciklopedije*.

Pavle Dešpalj, dirigent i potpredsjednik HAZU

Prvi je od najvećih kulturnih događaja minule godine otvaranje knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, koja je time dana na uporabu svjetskoj, a posebnoj domaćoj javnosti. Ima najsuvremeniju opremu pa se stranice koje nekoga zanimaju mogu jednako dobro čitati u Zagrebu, u

Dubrovniku ili u New Yorku. Ta je knjižnica druga po veličini u Hrvatskoj i ima oko 400.000 svezaka. Drugi događaj koji me oduševio ove godine četvrti je festival komorne glazbe u Zagrebu, održan u Hrvatskom glazbenom zavodu. Festival pod nazivom *Zagreb kom 4*. Pored naših istaknutih virtuoza Radovana Vlatkovića i Monike Leskovar predstavili su se i mnogi inozemni. Posebno me se dojmio Giovanni Sollima, koji je zbilja pomaknuo granice čelizma u nevjerojatnom smjeru.

Treći događaj koji izdvajam u 2009. gostovanje je amsterdamskoga orkestra Concertgebouw. O njima ne treba mnogo govoriti, oni su svjetski poznati i već sama činjenica da su došli u Zagreb veliki je događaj.

Zvonimir Jurić, filmski redatelj

Nijedan umjetnički ili društveno-kulturni događaj nije tako obilježio godinu kao što je to učinila studentska blokada, najprije u svibnju, a zatim i u studenom ove godine. Događaj je to koji mijenja društvene koordinate jer su studenti promijenili sadašnje uvriježene i same po sebi razumljive stvari i svakako obilježili ne samo godinu, već i desetljeće.

Ana Lederer, intendantica HNK u Zagrebu

Nova zgrada Muzeja suvremene umjetnosti povijesni je događaj za hrvatsku kulturu. Uza sve prethodne iznimne knjige profesora Žmegača, i *Majstori europske glazbe*

od baroka do 20. stoljeća pripadaju na listu europskih događaja godine. Dugo iščekivano otvaranje Plesnog centra u Ilici, prostora za izvanredno raznoliku i kreativno bogatu hrvatsku plesnu scenu, nadilazi važnost događaja godine.

Vili Matula, glumac

Otvaranje Plesnog centra i Muzeja suvremene umjetnosti sigurno su najvažniji događaji ove godine. A za mene osobno događaj je godine predstava *Odmor od povijesti* redatelja Borisa Bakala, koju izvode Bacači sjenki. Ona na inovativan način, temeljeno na teoriji, donosi dah suvremenosti u kazalište i, što sam naslov kaže, daje nam odmor od sjećanja, odmor od ustajale prošlosti. Kao negativan događaj ove godine spomenuo bih prijenos *Hamleta* s Dubrovačkih ljetnih igara, koji je bio potpuni promašaj, i to trostruk: nacionalne kazališne kuće, Igara i javne televizije.

Luko Paljetak, književnik i prevoditelj

Istaknuo bih *Majstore europske glazbe* Viktora Žmegača, vrlo važno i kvalitetno djelo, koje o glazbi govori na način koji izlazi iz suvremenosti, a ne iz povijesti. Pomaže i onima koji o muzici ne znaju mnogo, a i samo je koncipirano kao muzika, po muzičkim načelima. Otvaranje Muzeja suvremene umjetnosti ne shvaćam događajem godine u smislu utemeljenja institucije, ali njegova je važnost kao izvora trajnih prijevora, a svrha provjeravanje tzv. neospornih vrijednosti hrvatskoga slikarstva. Bit je, dakle, njegova postojanja u zadatku pozitivnog kamena smutnje.

Georgij Paro, redatelj

Otvaranje Muzeja suvremene umjetnosti, samo je po sebi jasno, kulturni je događaj godine, i predugo smo na njega čekali. Uvrštavanje sedam nematrijalnih dobara kulturne baštine Hrvatske u UNESCO-ov registar od iznimne je važnosti kao priznanje i afirmacija hrvatske kulture, što je upravo u vremenu ulaska Hrvatske u Europsku uniju sretan

splet okolnosti. Ovo je godina u kojoj se, negdje više, negdje manje, vide rezultati decentralizacije hrvatskih kazališta (djelom zbog financijske krize, a djelom zbog zalaganja – ili manjeg zalaganja – ljudi koji tamo rade). Spomenuo bih Pulu, Veliku Goricu, Šibenik, Zadar, Požegu, Sisak, Bjelovar, Vinkovce, Karlovac. Uspjeh tog pokušaja bio bi od vitalne važnosti za te gradove u obnovi, održavanju i stvaranju njihova građanskog identiteta u suvremenom duhu i svijesti.

Tomislav Premerl, teoretičar i povjesničar arhitekture

Godina nije bila odveć atraktivna, ali zato joj je kraj senzacionalan. Apsolutno najveći događaj godine (i desetljeća, i dulje) otvaranje je Muzeja suvremene umjetnosti, na njega čekamo više od pedeset godina. Time smo postali europska metropola, dapače, takav muzej sve europske metropole i nemaju.

Veliki je događaj za arhitekturu zgrada za Hitnu medicinsku pomoć Produkcije 004. Vrijednost i izvanrednost te kubusne (uvjetno rečeno) građevine jest u tome što je izvedena vrlo jednostavno i poput provizorija, promjenjiva je, adaptibilna i protočna, a izrazito funkcionalna.

Kao jedan od događaja godine moram istaknuti i izložbu grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Muzeju za umjetnost i obrt *Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picajla*. Laskavu titulu kulturnog događaja godine sigurno zaslužuje i veliko djelo Viktora Žmegača *Majstori europske glazbe*.

Borben Vladović, predsjednik Društva hrvatskih književnika

Iz područja mog užeg interesa, književnosti, trebao bih navesti barem desetak vrijednih knjiga izašlih tijekom 2009. godine. No ako se trebam odlučiti za jednu, izdvajam: Michelangelo Buonarroti, *Rime*. Ta knjiga poezije (kanconijer sastavljen od 302 pjesme, uglavnom madrigala i soneta) genijalnoga likovnog stvaraoča Michelangela Buonarrotija, u suvremenom prijevodu sjajnoga prevoditelja Mate Marasa, to zanemareno pjesništvo dostupno je sada i našoj široj javnosti kao dvojezično izdanje, tekst na talijanskom i hrvatskom jeziku.

A želio bih, kao važne događaje u kulturi, navesti i one iz područja koja također pratim – iz kazališta i likovnih umjetnosti. U veljači 2009. u Hrvatskom narodnom kazalištu u Splitu premijerno je izvedena predstava *Zločin i kazna* prema istoime-nom romanu Fjodora Mihajloviča Dostojevskog u dramaturgiji i režiji ruskoga redatelja Aleksandra Ogarjova. Važno je da se jedno takvo klasično djelo svjetskoga romaneskoga opusa postavlja na kazališne daske i što su ovakav dramski oblik i cjelokupna predstava veoma uspjeli. Zahtjevnosti toga kazališnog uprizorenja izvanredno su uspjele realizirati snage ansambla Hrvatskoga narodnoga kazališta Split. Potkraj 2009. otvorila su se vrata nove zgrade Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu. Ne treba navoditi koliko je taj događaj važan sam po sebi, koliko će biti važan općenito za budućnost hrvatskoga likovnog života. No možemo se prisjetiti pa usporediti koliko je kvadraturu imala stara zgrada Galerije suvremene umjetnosti, a koliko ima novi Muzej. A o tehničkoj opremljenosti, suvremenosti i modernosti da i ne govorimo.

Viktor Žmegač, povjesničar kulture

Najvažniji kulturni događaj ove godine svakako je otvaranje Muzeja suvremene umjetnosti. Godina je obilježena i odličnim glazbenim izvedbama. Spomenut ću izbor iz Scarlattijevih sonata u suvremenom tumačenju Višnje Mažuran, zatim izvanredno dojmljivu zagrebačku prazničku ciklusa vokalne lirike Antona Webera u izvedbi Cantusa, koncert koji upozorava koliko je zapostavljena klasična moderna. Napoljetku, projekt Mendelssohn Glazbenog zavoda, s izvrsnim pijanistom Srđanom Caldarevićem. Jak glazbeni naboj ima i nova knjiga Zorana Kravara *Uljanice i duhovi*, vrlo poticajno djelo. Od pripovjedne proze posebno su me se dojmila nova djela Miljenka Jergovića i Ede Popovića.